

PARTICIPATIE IN EEN DEMOCRATIE het startsein bij de lagere bestuursseenheden

Jules Wijdenbosch

Velen vragen zich af hoe een volksraadplegen in bestuurlijke aangelegenheden zich in een democratische orde kan etaleren en plaatsen vraagtekens bij mogelijke uitkomsten hiervan.

Een gedurfd experiment in deze zin veronderstelt een grote mate van intensieve en nauwkeurige voorbereiding gebaseerd op het ontwikkelen en formuleren van een gedachte omtrent het volksraadplegen als institutie en het ontwerpen van een praktisch toetsbaar model.

In dit artikel doet de politicoloog en bestuurskundige Drs. Jules WIJDENBOSCH een eerste aanzet gericht op onderwerpelijke problematiek.

Na de omwenteling welke in 1980 plaatsvond zijn de hoofdlijnen aangegeven van een nieuwe visie die bestaat ten aanzien van de organisatie van het staatsbestuur. In deze visie wil men door het creëren van een nieuwe bestuurlijke organisatie een democratische functioneren van het bestuur bereiken.

De gedachte die hieraan ten grondslag ligt is dat er een rechtvaardige en menswaardige samenleving ontstaat, waarin de Surinaamse mens en diens ontwikkeling centraal staan.

De overgang van het nu heersende centraal bestuursmodel naar een mijnsziens meer, in de nieuwe visie passend, decentraal (deconcentraal) bestuursmodel, kan niet beschouwd worden als het omzetten van een wissel. M.a.w. kan niet lichtvaardig worden beschouwd. Het moet gezien worden als een zich geleidelijk voltrekkend proces.

Een proces dat bovendien nooit geheel zal zijn afgerond omdat bestuurlijke organisatie nu eenmaal steeds in ontwikkeling blijft.

Dit betekent dat ten aanzien van de organisatie van het staatsbestuur een geheel nieuw beleid moet worden geïnitieerd, gebaseerd op vier hoofdoelen:

- het streven naar een bestuurlijke organisatie die tot gevolg heeft dat het bestuur dichter bij de bestuursseenheden wordt gebracht;

- het publiekgericht maken van het bestuursapparaat;
- het aanwakkeren van de participatie van de burger bij het bestuur dat in de eerste plaats betrekking heeft op zijn omgeving.
- bestuurlijke effectiviteit (het vermogen zo optimaal mogelijk in te spelen op de behoefte van de burgers, door deze te kunnen vertalen in beleidsdoelen).

Door de noodzakelijke aanpassing van de staatsorganisatie aan de hieruit voortvloeiende eisen van de bestuurlijke vernieuwing is een LEERPERIODE voor overheid als voor burger onontbeerlijk.

Om de realisering van de hieraangegeven onderdelen van de politiek bestuurlijke vernieuwing een kans van slagen te geven, dient de organisatie van het een en ander op de juiste wijze te worden begeleid en gecoördineerd, waarbij een in te stellen instituut voor decentralisatie een belangrijke rol zal moeten gaan spelen.

Hierbij moet nog worden opgemerkt, dat een 2-sporige ontwikkeling tegelijkertijd moet worden ingezet met name een ontwikkeling gericht op de organisatie op landelijk niveau en één gericht op de organisatie op het niveau van de lagere bestuursseenheden. Over het eerste niveau, het landelijke, zal ik volstaan met op te merken, dat

mijnsziens hier het beste geëxperimenteerd kan worden met een heel eenvoudig initiërend/controlerend systeem, waarbij één of meer organen in een wisselwerking met elkaar verantwoordelijkheden uitoefenen op het stuk van wetgeving en bestuur.

Te denken valt aan een systeem van benoemde en gekozen personen in samenhang met een organisatie vertegenwoordiging. Ik pleit voor een eenvoudig systeem in de introductiefase, omdat een waardig initiërend/controlerend systeem op landelijk niveau in grote mate afhankelijk is van de mate waarin het participatie experiment, dat voornamelijk op het 2e niveau, dat van de lagere bestuursseenheden wordt verricht, zich heeft ontwikkeld.

In deze bijdrage zal de participatie, gezien het bijzondere karakter van dit verschijnsel centraal staan.

LEGITIMITEIT

Een vraagstuk dat onlosmakelijk verbonden is aan het denken, praten en discussiëren over het vestigen van welk nieuw politiek-bestuurlijk systeem dan ook, is dat van legitimiteit. In dit verband moet ik het volgende opmerken.

Wanneer we het hebben over POLITIEK-BESTUURLIJKE VERNIEUWING betekent dit niets anders dan dat het gevestigde politiek-bestuurlijke systeem geen aanspraak meer kan maken op legitimiteit.

Bij een onderzoek naar de mate van legitimiteit van een politiek-bestuurlijke systeem is het zeer wel mogelijk, dat de conclusie moet worden getrokken dat het systeem nooit aanspraak heeft kunnen maken op legitimiteit.

Welnu, in mijn benadering spreek ik van **FUNDAMENTELE LEGITIMITEIT** en **AFGELEIDE LEGITIMITEIT**. De fundamentele legitimiteit betreft het politieke stelsel. Dus het door de burger juist geachte politieke stelsel. De afgeleide legitimiteit is die van de gezagsdragers, dus dat de gezagsdragers aan de macht komen volgens de regels van het legitiem politieke stelsel.

Zij moeten dus **LEGAAL** gekozen of benoemd zijn op grond van dat stelsel. Op de kwestie van de legaliteit ga ik verder niet in.

DE FUNDAMENTELE LEGITIMITEIT.

Zoals gezegd staat hierbij centraal het politieke regiem, (**WAARDEN** (doelend op beginselen), **NORMEN** (vastgestelde gedragsregels), **GEDRAGSSTRUCTUUR** (volgens welke activiteiten in een politiekstelsel worden uitgevoerd), het **POLITIEKE STELSEL**, **DE REGERINGSVORM**. Waarom nu fundamentele legitimiteit. Welnu, dit in relatie tot de legitimiteit van de politieke gezagsdragers. Deze figuren kunnen zoals gezegd pas aanspraak maken op legitimiteit als ze voortkomen volgens regels van een legitiem stelsel. Anderzijds kunnen ze, niet voortkomend uit een legitiem stelsel, wel aanspraak maken op legaliteit doch nimmer op legitimiteit.

Hoe vindt nu de fundamentele legitimiteit gelding.

EEN STELSEL OF VORM IS LEGITIEM ALS DIT STELSEL EEN PRODUCT IS VOORTGEKOMEN UIT DE VOLKSOPVATTING OVER DE ORGANISATIE VAN DE RUIMTE WAARBINNEN DIT VOLK WIL LEVEN.

EN DIT BETEKEN NIETS ANDERS, DAN DAT HET VOLK ZICH DIENT UIT TE SPREKEN OVER HET STELSEL DAT GEDURENDE BEPAALDE TIJD ZAL GELDEN.

IN ONZE SITUATIE ZOU DIT BETEKENEN DAT DE BASIS VOOR EEN NIEUWE GRONDWET ZOU MOETEN ZIJN HET RESULTAAT VAN HET DENKEN VAN HET SURINAAMSE VOLK OVER DE BESTUURLIJKE ORGANISATIE VAN HET GRONDGEBIED WAAROP ZIJ GEVESTIGD IS.

Dit proces van denken over de ruimte

zal enige tijd in beslag nemen. Men moet het Surinaamse volk daarom voldoende tijd gunnen om zich deze gedachte meester te maken, kennis te maken met het principe van participatie en dan te komen tot het doorgeven van haar opvatting.

Het resultaat van het proces van denken van het volk kan dan via de in het leven te roepen fora (hierover straks meer) en mogelijk ook door middel van bestaande organismen aan de gezagsdragers worden doorgestuurd. Wat de plaats van de deskundigen — intellectuelen, zo U wilt specialisten — in deze moet zijn, is slechts die van het op haalbaarheid toetsen van de opvatting van het volk, en het formuleren van de meest haalbare weerspiegeling van de volksoopvatting.

Dit moet zodanig geschieden dat de subjectieve opvattingen terzake van de deskundigen niet mogen overheersen.

Het zal, hoop ik, duidelijk zijn dat een regeringsvorm slechts aanspraak kan maken op legitimiteit, wanneer het gezag dat verantwoordelijk is voor het doen vestigen van het nieuw stelsel, het volk op een zo breed mogelijke wijze raadpleegt. **DAN EN SLECHTS DAN KAN HET STELSEL LEGITIEM GENOEMD WORDEN.**

Wanneer het volk niet in staat is geweest de legitimiteit van het stelsel te bepalen en door de omstandigheden een bestaand opgelegd stelsel **MOET GEDOGEN** kan niet worden gezegd, dat een gezag dat uit zo een stelsel voortkomt één is waarvoor het volk verantwoordelijk is.

HET SLECHTS GEDOGEN VAN EEN STELSEL IS EEN ONVOLDOENDE VOORWAARDE OM VAN LEGITIMITEIT VAN EEN STELSEL TE KUNNEN SPEKEN.

Bij de politieke situatie, zoals wij die in Suriname hebben gekend is het niet de burger maar de politieke partij-elite die de doorslag geeft bij het aanwijzen van gezagsdragers. Voorts moet nog worden opgemerkt, dat het onderscheid fundamentele en afgeleide (niet op zichzelf staande legitimiteit) ook daar van belang is waar er wel sprake zou kunnen zijn van legitimiteit van het stelsel doch niet van legitimiteit van het gezag.

Een voorbeeld van zo een geval vindt men rond de Watergateaffaire. Men was in deze kwestie van oordeel dat het Amerikaanse stelsel wel legitiem was en ook **NIXON** bij het begin van zijn optreden aanspraak kon maken op legitimiteit doch dat zijn legitimiteit op-

hield op het moment dat zijn rol in de Watergate-affaire bekend was.

Indien onze eigen politieke situatie van het recente verleden m.n. de parlementaire periode wordt getoetst aan deze legitimiteitsopvatting kan niet anders worden geconcludeerd, dan dat er in die periode geen sprake is geweest van een **LEGITIEM STELSEL**, maar van een **GEDOOGD STELSEL**.

Er is voorzover ik mij kan herinneren nimmer een volksuitspraak geweest over de regeringsvorm. Het parlementaire stelsel volgens Europees model is zonder volksraadpleging ingevoerd. Dit brengt met zich mede, dat de gezagsdragers weiswaar aanspraak hebben kunnen maken op legaliteit, omdat zij volgens het geldende recht gekozen zijn, doch nimmer op legitimiteit.

Wellicht is men er steeds van uit gegaan, dat het opgelegde stelsel, zoals gedurende jaren is gedoogd als juist moet worden beschouwd. In dit verband is het goed op te merken, dat een parlement of volksvertegenwoordiging hoe ook tot stand gekomen, ingevolge de gedachte van het volk moet zijn samengesteld.

Indien dit niet het geval is, is de vertegenwoordiging slechts gedoogd door het volk en dus niet legitiem.

DEMOCRATIE

Het is geenszins mijn bedoeling in dit artikel diepgaand in te gaan op democratie als **stelsel**, omdat aspecten van dit **vraagstuk** reeds als een rode draad door de behandeling van onderwerpelijke materie heenlopen en een diepgaande behandeling van dit verschijnsel mij mijn doel kan doen missen.

Toch ontkom ik er in de sfeer van een politiekbestuurlijke vernieuwing niet aan enige opmerkingen terzake van dat verschijnsel te maken.

Om te beginnen ga ik ervan uit, dat de **IDENTITEITSRELATIE TUSSEN BESTUUR EN BESTUURDEN DE GRONDSLAG** moet zijn voor de nieuwe democratie in Suriname.

Om misverstanden te voorkomen zal ik heel in het kort zeggen wat ik hiermede bedoel. De identiteitsrelatie betreft in mijn conceptie de weerspiegeling van **MENTALITEIT, OPVATTING** en **NORM-BESEF** terzake van bestuurden en bestuurders. Deze identiteitsrelatie zal zich steeds moeten aanpassen aan gewijzigde omstandigheden.

Dit brengt mij tot een volgende opmerking over democratie met name deze, dat **DEMOCRATIE ALTIJD MIDDEL IS EN MOET BLIJVEN EN NOOIT DOEL KAN ZIJN EN MAG WORDEN.**

Men gaat er over het algemeen van uit, dat democratie de beste regeringsvorm is om de meest gunstige omstandigheden tot volledige ontplooiing te laten komen.

Wanneer democratie doel zou zijn en dit doel bereikt was, zou het voor wat Suriname betreft betekenen, dat het revolutionairproces stationair zou blijven draaien. Dit zou betekenen, dat het bereikte bestuursmodel conservatief zou zijn ten opzichte van de zich steeds ontwikkelende samenleving en de eisen die daaruit voortvloeien.

Wat vandaag legitiem is hoeft het morgen niet te zijn. Het politiek-bestuurlijk systeem hoort zich dan aan te passen aan de eisen van het moment en kan nooit doel zijn maar middel, om zoals reeds gezegd, de meest gunstige omstandigheden tot volledige ontplooiing te laten komen. Het is deze beweeglijkheid van de democratie die het mogelijk maakt het gevestigde systeem noodzakelijk op zijn legitimiteit te kunnen toetsen.

Periodiek moet nagegaan worden of een stelsel nog gedragen wordt door de gemeenschap.

Een slotopmerking die ik specifiek t.a.v. de democratie nog wil maken en wellicht de belangrijkste is de volgende.

DEMOCRATIE IS EEN DYNAMISCH POLITIE-BESTUURLIJK MAATSCHAPPELIJK VERSCHIJNSEL, DAT ZICH NIET VOORAF LAAT DEFINIEREN DOCH AFHANKELIJK IS VAN DE ASPIRATIES VAN DE BURGERS VAN HET LAND WAAR DIT GEVESTIGD IS OF GEVESTIGD ZAL WORDEN.

Een basis voorwaarde, zoals reeds eerder zal zijn gebleken is dat het gaat om **HET GELUK, HET WELZIJN, DE VOORSPOED** en vooral **DE ERKENNING, HET RESPECTEREN** en **WAARDEREN** van de burger in het politiek-bestuurlijk samenlevingsgebeuren.

Met deze opmerkingen specifiek gericht op het vraagstuk democratie wil ik voorlopig volstaan.

MAATSTAVEN ALS MOGELIJKE UITGANGSPUNTEN BIJ DE VESTIGING VAN EEN NIEUWE DEMOCRATIE.

Denkend over een bestuursmodel, dat goed aansluit bij de aspiraties van de Surinaamse burger c.q. de nieuwe visie omtrent de democratie staan twee categorieën maatstaven centraal. Dit zijn de **DOELMATIGHEIDSMATSTAF** en de **DEMOCRATISCHE MAATSTAF**. Hiermede gaan respectievelijk samen het resultaatmotief en het motief dat benadrukt de afstand tussen bestuur en bestuurden te verkleinen.

Wat het resultaatmotief betreft valt de nadruk bij het resultaat van het beleidsproces, dat een bepaald bestuursmodel oplevert. Hierbij speelt slechts een rol de doeltreffendheid.

Het volgende voorbeeld kan dit misschien verduidelijken. Stel dat in Coronie, een civiel-technisch werk moet worden uitgevoerd. Bij een bestuurlijk model dat als basis heeft het resultaatmotief zal slechts gekeken worden naar de mate, waarin dit model het bestuurlijk gezag in staat stelt met de minste opoffering en in een minimaal tijdsbestek, dus zonder raadpleging van de burger maximale realisatie te bereiken. Hier spelen zaken als werkgelegenheidsproblemen of meedenken en praten van de bewoners van de omgeving geen rol. Het democratisch motief of ook wel satisfactiemotief, daarentegen brengt het bestuur en daarmee het beleid naar de kleinst mogelijke bestuurseenheid.

Hierdoor kan een **KLEINSCHALIGE VORM VAN PARTICIPATIE** van de burger worden bereikt.

Uiteindelijk zal dit ertoe leiden, dat de burger optimaal de kans krijgt zijn eigen situatie in eigen omgeving mede te kunnen bepalen of te beïnvloeden.

Voorbeelden van een bestuursmodel dat op dit satisfactiemotief gebaseerd is zien we in de huidige dagelijkse Surinaamse praktijk. In het district Suriname bijvoorbeeld is door initiatief van burgerorganisatie de weg van Weg naar Zeer en Mattonshoop gasafalteerd.

Resumerend kunnen van de uit genoemde maatstaven voortvloeiende motieven zeggen, dat gekeken wordt vanuit een bepaald optiek, enerzijds naar het effectiever functioneren van het openbaar bestuur en niet zo zeer naar de wijze waarop de burger betrokken kan worden bij het bestuur van zijn eigen omgeving (resultaat motief). Anderzijds wordt gekeken naar de wijze waarop de burger in staat gesteld kan worden het bestuur betrekking

hebbend op zijn omgeving te beïnvloeden en te controleren.

Gelet op hetgeen door de politiek bestuurlijke vernieuwing wordt beoogd, zal in dit verband een bestuursmodel in aanmerking komen, dat een daadwerkelijke invloed van de burger op de eigen situatie in eigen omgeving garandeert. In mijn conceptie over de politiek bestuurlijke vernieuwing in Suriname zal een bestuursmodel dat gebaseerd is op een combinatie van beide motieven slechts garanties kunnen bieden.

Slechts een model gebaseerd op deze combinatie zal uiteindelijk kunnen resulteren in **EEN DEMOCRATISCH CONTROLEERBARE AFWEGING VAN (DEEL) BELANGEN, WAARBIJ DE ALGEMENE REGEL DIENT TE GELDEN, DAT ELKE BESLISSING GENOMEN MOET WORDEN OP EEN NIVEAU DAT ZO DICHT MOGELIJK LIGT BIJ DEGENEN DIE ER DE DIRECTE GEVOLGEN VAN ONDERVINDEN.**

Wat vloeit hieruit voort?

Welnu wanneer wij het doelmatigheidsmodel even weer in focus nemen, dan zien wij een directe relatie met **REPRESENTATIEVE DEMOCRATIE**, waarbij de gezagsstatus van de bestuursorganen centraal staat.

Democratie, omdat hier de burger kiest en verder wordt vertegenwoordigd in organen.

Organen die gedurende een bepaalde periode slechts hun **FUNCTIONALITEIT** dienen te bewijzen om wederom in aanmerking te komen voor een volgende bestuursperiode.

Nemen we het democratisch (satisfactie) model in focus dan zien wij een directe relatie met de figuur van de **PARTICIPATIE DEMOCRATIE**.

Met name gaat het bij de participatie democratie veel minder om de formele beslissingsbevoegdheid slechts gericht op "economische" bestuurlijke resultaten, bij de representatieve democratie. Bij de participatie democratie gaat het meer om **DE WIJZE WAAROP DE BESLISSING TOT STAND KOMT, DE BETROKKENHEID VAN DE BURGER BIJ DE BESLISSINGEN EN DE INVLOED DIE DOOR DE DIVERSE PARTICIPANTEN KAN WORDEN UITGEOEFEND.**

Het voorgaande brengt mij tot de volgende voorzichtige conclusie: de participatie democratie werkt participatiebevorderend, terwijl de representatieve democratie mede door de volgende

onvolkomenheden participatie-afstotend werkt.

Bij de representatieve democratie in traditionele zin:

- raakt het vertegenwoordigend lichaam (parlement) vervreemd van de burger;
- ontbreekt het de burger aan een instrument om tussentijdse controle uit te oefenen op het functioneren van het vertegenwoordigd orgaan;
- is de achterban afgegrensd tijdens de regeerperiode (4 jarige periode);
- is de participatie van de burger slechts participatie van de kiezer bij de keuze van de besluitnemers (vertegenwoordigers);
- wordt het vertegenwoordigend orgaan meer een deel van de elite in de bestuurlijke organisatie c.q. ambtelijk top, dan vertegenwoordiger van de burger;
- ontbreekt het het vertegenwoordigend lichaam aan een instrumentarium om op de juiste wijze te kunnen inspelen op bestaande behoeften bij de burgers met als gevolg buitenparlementaire acties, zoals zelforganisatie of burgerlijke ongehoorzaamheid;
- is de vertegenwoordiging niet toegesneden op het aanpakken van kleinschalige problemen van de regio (en het binnenland);

- is door de afname van de waarde van het VERTROUWENS VOTUM de rechtvaardiging van het (parlementair) stelsel (in de relatie parlement/regering) het democratisch element nagenoeg geheel komen weg te vallen.

In de nieuwe visie waar participatie de verzamelterm voor o.m. consultatie / controle/informatie/inspraak van de burger een gebiedende eis is, kan de REPRESENTATIEVE DEMOCRATIE NIET MEER ZONDER DE PARTICIPATIE DEMOCRATIE FUNCTIONEREN, EVENMIN DE PARTICIPATIE DEMOCRATIE DIT KAN ZONDER DE REPRESENTATIEVE DEMOCRATIE.

Gekozen organen kunnen nooit de plaats innemen van de uitingsvormen van de participatie democratie zoals ACTIEGROEPEN, BEWONERSPARTICIPATIE, FUNCTIONELE BEWEGINGEN OF CENTRALES e.d.

Wat de Surinaamse situatie van vandaag betreft zien we, ... uitgaande van de CONCEPTIE, dat de intentie tot HET VESTIGEN van een participatie democratie uitwerking krijgt in de vorm burgerorganisaties z.a. volkscomités en districtsraden, welke sinds 1980 op hun deugdelijkheid worden getoetst.

Een evaluatie van het functioneren

van deze feitelijke niet formeel geregelde vorm van participatie van de burger zal er mogelijk toe kunnen bijdragen dat een tot de verbeelding van de Surinaamse burger sprekende democratie wordt gevestigd, die optimaal kan inspelen op de eisen van de representatieve- als participatie democratie.

PARTICIPATIE DEMOCRATIE

Ik heb gemeend nu nader te moeten ingaan op het FENOMEEN PARTICIPATIE DEMOCRATIE. Momenteel zijn in Suriname SYMPTOMEN van een ontwikkeling naar participatie zichtbaar. U zult zich kunnen afvragen welke symptomen dat zijn.

Genoemd kan worden de inbreng bij het districtsbestuur afkomstig van bepaalde actieve burgers, zoals ideeën hoe b.v. de organisatie rond de veerverbinding Leonsberg - Commewijne kan worden verbeterd; hoe in dit verband de mensen die de oversteek vanuit Leonsberg doen naar het centrum van Commewijne of naar hun woonbuurt het beste kunnen worden vervoerd.

Hierbij moet wel worden opgemerkt, dat participatie in Suriname weliswaar geen juridische realiteit is, maar wel is de ontwikkeling symptomatisch voor een feitelijk realiteit.

Het nader ingaan op het participatie vraagstuk vind ik noodzakelijk, omdat ik van oordeel ben dat participatie, vooral de wijze waarop dat dient te geschieden een PERMANENT ELEMENT is van een waarachtige democratie.

Bij deze participatie democratie is DE INSPRAAK (consultatie van een bevolking), zoals reeds aangegeven één der belangrijkste aspecten. Een niet minder belangrijk aspect is de PUBLIEK GERICHTHEID VAN DE OVERHEID EN IN bijzondere mate van de bestuursdienst.

INSPRAAK

Een der belangrijkste methoden tot verbetering van het bestuur is de inspraak, het raadplegen van de bevolking, welke gebruikt zal moeten worden naast methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek en een pilot-project.

Er moeten spelregels komen die voor het spreken van de bevolking ruimte scheppen, door middel waarvan dat spreken een zekere kracht, een zekere invloed wordt gegeven. De behoefte aan inspraak is ontstaan uit het feit dat de representatieve democratie als zelfstandig systeem de burger niet voldoende aanspreekt. In dit verband kan nog ten aanzien van de representatieve democratie gesteld worden dat dit stelsel waaraan door velen de titel democratisch stelsel wordt toegedicht, niet in staat is maatschappelijke minderheden op zijn minst de mogelijkheid te doen hebben zich te doen vertegenwoordigen, waardoor de discriminatie van de minderheden wel ophoudt te bestaan. Ten opzichte van de minderheden biedt inspraak wel soulaas.

Wanneer ik het heb over inspraak of te wel consultatie denk ik tegelijkertijd aan DE CONTROLE van de burger.

Ik ga er hierbij vanuit, dat inspraak consultatie van de burger inhoudt. Wat de controle betreft, moet ervan uit worden gegaan dat een goede inspraak de garantie vereist dat het bestuur moet luisteren en met het gehoorde rekening moet houden. Een voorwaarde voor een goede inspraak is verder dat aan het eind van een inspraakprocedure het bestuur INFORMATIE geeft omtrent de inspraak die heeft plaatsgevonden, omtrent de beslissingen die zijn genomen en omtrent de redenen waarom die beslissingen zo zijn genomen en niet zoals verschillende insprekenden die wensten.

Je zult hierna de conclusie kunnen trekken dat inspraak niet zonder meer het meepraten of praten is doch bijna een bepaalde techniek is. Neen, een techniek zouden we het wel niet willen noemen toch kan niet ontkend worden, dat een goede inspraak juiste voorlichting verdient. Inspraak kan dus optimaal geschieden wanneer men zowel aan de zijde van het bestuur als aan de zijde van het publiek weet waar het om gaat en – door oefening en inzicht – een MENTALITEIT voor gezamenlijke verantwoordelijkheid en samenspraak heeft ontwikkeld.

Om de inspraak in Suriname een kans van slagen te geven is het onontbeerlijk een leerperiode deel te laten uitmaken van de nieuwe te introduceren democratie.

Een leerperiode, waar zowel de overheid (bestuur) als de burger moet leren. Het resultaat van deze leerperiode voor het bestuur zal zijn dat dit bestuur in tegenstelling tot wat het geval was publiekgericht zal worden (hierover straks meer).

Voorts wil ik ten aanzien van de inspraak nog opmerken, dat inspraak vaak wel in ontwikkeling wordt gebracht met het doel een meer directe vorm van democratie op plaatselijk niveau teweeg te brengen. Hierdoor is het mogelijk de afstand tussen bestuur en bestuurden terug te brengen tot, populair gezegd, de breedte van de vergadertafel. Ik kan niet voldoende accentueren dat inspraak gezien moet worden als een METHODE TOT VERBETERING van het bestuur. Wel moet men zich realiseren dat inspraak niet een doel op zich is.

Inspraak houdt op haar constructieve functie in het democratisch proces te hebben zodra zij haar doel voorbij-schiet dus onttaardt.

Verder moet ik opmerken dat inspraak in de zin van (participatie) deelname van de burger aan het bestuursgebeuren gelijk is aan BEINVLOEDING van het bestuur door de bevolking. Dit sluit uit dat de burger op de stoel gaat zitten van het bestuur. Het is dus duidelijk, dat de bestuurder ZELF BLIJFT BESTUREN; HIJ DRAAGT GEEN ENKELE BESTUURSBEVOEGDHEID OF BESTUURSVERANTWOORDELIJKHEID OVER.

ECHTER HEEFT HIJ DOOR INSPRAAK WEL HET GEVOEL, DAT ZIJN BELANGEN EN OVERTUIGINGEN OP ZODANIGE WIJZE DIRECT GEPRESENTEERD KUNNEN WORDEN DAT HIJ MEDE INVLOED KAN HEBBEN OP DE BESLUITVORMING.

Wellicht ten overvloede moet ik aan het voorgaande met betrekking tot de inspraak toevoegen, dat de slagingskans van inspraak in grote mate afhankelijk is van de MATE, waarin het bestuur (ambtenarenapparaat c.q. bestuursdienst) publiekgericht is.

PUBLIEKGERICHTHEID VAN HET BESTUUR

Publiekgerichtheid: waar gaat het eigenlijk om?

Hier gaat het om de mate van de afhankelijkheid van de burger van het bestuur. De toenemende bemoeienis van de overheid met steeds meer gebieden van het maatschappelijk leven heeft deze afhankelijkheid groter gemaakt. Bekijken we het bestuur in Suriname en voornamelijk het ambtenarenapparaat m.b.t. zijn service-functie dan mag voorzichtig gesteld worden dat mede door de organisatie van dit apparaat te weinig openingen voor de burger zijn om daar waar die burger de overheid dringend en acuut nodig heeft, deze burger geconfronteerd wordt met een drempel.

Een drempel die niet slechts wordt opgeworpen door de aparte ambtenarenmentaliteit van het zich identificeren met de macht van het gezag.

Een identificatie die het optreden naar de burger toe afstandelijker maakt. De publiekgerichtheid vereist dat deze afstandelijkheid moet worden geneutraliseerd. Hiermede bedoel ik dat de afhankelijkheid van de burger van het bestuur moet worden omgezet in een samenspel tussen bestuur en burger.

Dit mede omdat het bestuur voor de burger is en niet andersom. Om het bestuur (ambtenarenapparaat en bestuursdienst) publiekgericht te maken zal het participatieproces dat een centrale plaats inneemt bij politiek bestuurlijke vernieuwing enkele fasen moeten doormaken. Bij de concluderende opmerkingen aan het slot van dit artikel kom ik hierop terug. Hieraan voorafgaand zal in het bestuurlijk patroon noodzakelijkerwijs moeten worden ingebouwd EEN GEORDEND COMMUNICATIEPATROON, met behulp van het instellen van vaste gesprekscentra.

Door middel van deze gesprekscentra kan dan het contact van de burger met het bestuur worden gekanaliseerd. Rekening houdende met het voorgaande moet ik opmerken, DAT BIJ HET VESTIGEN VAN DE NIEUWE DEMOCRATISCHE ORDE TWEEERLEI ARGUMENTEN EEN ROL SPELEN:

- één van ethische aard, welke vereist een democratische mentaliteit waarbij een houding van absolute openheid tot complete openbaarheid uiteindelijk een ieder in staat zal stellen tot complete informatie van een deelname aan het bestuur.
- één van praktische (technische) aard, welke het bestuur in staat stelt te beantwoorden aan de eisen van efficiëntie, alsmede dat bestuur besluitvaardig en wendbaar te maken teneinde op de juiste wijze te kunnen inspelen op de eisen die door de nieuwe democratie zullen worden gesteld.

Nu ik het onderdeel dat betrekking heeft op de mijnsinziens belangrijkste bouwstenen voor een nieuwe democratie de revue heb laten passeren zal ik met in achtneming van het voorgaande nagaan wat het bestuursideaal zou kunnen zijn dat het beste aansluit bij een nieuwe democratie in Suriname. M.a.w. wil ik nagaan welk bestuursmodel het beste aansluit bij de aspiraties van het Surinaamse volk. Om hiertoe in staat te zijn moeten drie dingen gebeuren:

In de eerste plaats moet worden nagegaan welke beginselen en varianten betrekking hebbend op de moderne staatsorganisatie worden gehanteerd. Verder is het de vraag welke van die beginselen al of niet in combinatie met bestaande varianten het beste aansluit bij de nieuwe visie omtrent het bestuursideaal.

In de tweede plaats kan de implementatie van een pilot-project (in een proefgebied) reeds in de eerste fase bruikbare informatie bieden ten behoeve van de vestiging van de nieuwe democratie voor geheel Suriname.

In de derde plaats is het succesvol vestigen van een nieuwe democratie in grote mate afhankelijk van een aangepast sociaal wetenschappelijk onderzoek dat meer moet zijn dan een opiniepeiling, in dezelfde fase van implementatie van een pilotproject.

CENTRALISATIE EN DECENTRALISATIE.

De beginselen die bij de moderne staatsorganisatie een rol spelen zijn CENTRALISATIE en DECENTRALISATIE, waarbij in vele gevallen deze beginselen gecombineerd worden met het variant van centralisatie namelijk DECONCENTRATIE. Hoezeer het niet in mijn bedoeling ligt U ten aanzien van de beginselen met een theoretisch verhaal op te zadelen, ontkom ik er niet aan voor een goed begrip de aangehaalde beginselen te definiëren.

Het definiëren van deze beginselen is niet zonder zin.

Hierdoor kan worden voorkomen dat er een spraakverwarring ontstaat, bij het van gedachten wisselen over de beginselen, teneinde een keuze te maken omtrent een te vestigen bestuursmodel. Een andere belangrijke reden waarom definiëren van de beginselen noodzakelijk is, is het feit, dat er standaard begrippen zijn die ook internationaal gehanteerd worden. Deze dienen dus op de juiste wijze te worden gehanteerd bij het beschrijven van een bestuursmodel voor Suriname zodat ze voor een ieder begrijpelijk zijn. Er moet duidelijkheid bestaan omtrent het hanteren van de begrippen.

Dit mede in verband met het deelnemen van Suriname in bilaterale en internationale organisaties.

Ik zal nog een arbitrair gekozen voorbeeld geven ter rechtvaardiging van de definiëring.

U weet, dat bestuurlijke vernieuwing geld kost en niet weinig ook. U weet ook dat 's lands financiën mede door de wereld economische recessie onder grote druk staat.

Welnu, duidelijk is het dat de invoering van een nieuwe decomocratische orde, welke zeer noodzakelijk is, zal moeten worden gefinancierd uit speciaal hiertoe gevormde ontwikkelingsfondsen.

U begrijpt wel dat het belangrijk is dat bij de beoordeling van het nieuwe model in verband met de sponsoring door middel van fondsen, het duidelijk moet zijn welke vorm van democratie betaald moet worden. De duidelijkheid is in grote mate afhankelijk van de wijze waarop het systeem beschreven is. M.a.w. zit de duidelijkheid in het algemeen gangbare en juiste gebruik van begrippen.

Indien de beginselen die de basis vormen voor het nieuwe stelsel niet juist gebruikt zijn kan het ertoe leiden, dat afwijzend over de financiering van het zo noodzakelijk nieuwe bestuursmodel wordt beslist.

GEbruikt MEN BIJVOORBEELD DECENTRALISATIE IN EEN ADEM MET BEVOEGDHEDEN VAN DE CENTRALE OVERHEID OF DECONCENTRATIE IN EEN ADEM MET AUTONOMIE VAN DE LAGERE BESTUURSEENHEID OF ABSOLUTE CENTRALISATIE IN EEN ADEM MET AUTONOMIE, is de verwarring compleet en zal een zo beschreven systeem nooit de goedkeuring wegdragen van de beoordelers. Dit om het simpele feit, dat bij het toetsen van zo een stelsel aan de praktijk, verschillende systemen door mekaar zullen moeten functioneren, hetgeen de slaggingskans van een goede democratie tot het minimale kan reduceren.

Hoe gek het ook klinkt, de door mij aangehaalde combinaties zijn niet uit mijn duim gezogen. Het zijn combinaties die in discussies zelf op het hoogste niveau worden gebruikt, ja zelfs in sommige geschreven stukken over bestuurlijke organisatie voorkomen. Mede hierom heb ik gemeend te moeten overgaan tot het definiëren van de beginselen centralisatie, decentralisatie en deconcentratie.

CENTRALISATIE (IN BESTUURLIJKE ZIN)

CENTRALISATIE IS DE MATE WAARIN BESTUURLIJKE ACTIVITEITEN EN/OF BEVOEGDHEDEN ZIJN OF WORDEN SAMENGETROKKEN BIJ EEN IN HIERARCHISCHE VERHOUDING HOGER GEPLAATST ORGAAN OF LICHAAM.

Hieruit blijkt dat het bij centralisatie gaat om een structuur van de maatschappij, waarbij het stellen van doelen en de daarmee samenhangende besluitvormingsbevoegdheid in sterke mate in handen ligt van de centrale overheid. Hieronder moet worden verstaan, dat bij centralisatie het streven erop gericht is meer en meer bevoegdheden van lagere bestuurseenheden of andere bestuurslagen zoals districten, onder te brengen bij een coördinerend hoger orgaan.

Het is goed hier direct bij te vermelden, hoe belangrijk het variant van centralisatie met name DECONCENTRATIE is. Vooreerst is het goed aan te geven, dat deconcentratie nooit

verward mag worden met het straks te behandelen beginsel **DECENTRALISATIE**.

Wat wordt nu bedoeld met **DECONCENTRATIE**.

Dit is een bestuursmodel, waarbij **ORGANEN, INSTELLINGEN OF INSTANTIES, DIE EEN BEPAALDE TAAK VAN (CENTRALE) BESTUURSZORG VOOR HET GEHELE KAN BEHEREN, ZICH BIJ DAT BEHEER BEDIENEN VAN HUN EIGEN, IN VERSCHILLENDE DELEN VAN HET LAND, BIJ VERSCHILLENDE BESTUURSLAGEN, GESTATIONEERDE AFDELINGEN, BUREAUS, INDIVIDUELE AMBTENAREN, INSPECTIES** e.a.

Deconcentratie is dus een onvervalste vorm van centralisatie. Ik zal nu met een voorbeeld trachten aan te geven hoe deconcentratie zich in de praktijk kan etaleren. De districtsraad van Suriname bijvoorbeeld bewerkstelligt dat realisatie van de bestrating Weg naar Zee in het District Suriname een feit wordt, zoals dat onlangs is geschied en **WAARBIJ VERTEGENWOORDIGERS VAN DE CENTRALE OVERHEID ZICH MET DE UITVOERING HEBBEN BELAST**.

In dit geval is sprake van deconcentratie omdat uitvoering niet is geschied in het district maar door een dienst van de centrale overheid die in het district werkzaam is.

DECENTRALISATIE

DECENTRALISATIE IS HET OVERLATEN VAN BESTUURSVERANTWOORDELIJKHEDEN (VOORNAMELIJK BELEIDS-) AAN LAGERE (PUBLIEK-RECHTELIJKE) ORGANEN, WAARDOOR BELEIDSRUIMTE VOOR DEZE ORGANEN WORDT GECEEERD.

Hieruit blijkt, dat er sprake is van het tegengestelde van centralisatie. Hier is sprake van een structuur, waarbij de centrale overheid b.v. het belangrijkste deel van de taken en bevoegdheden afstoot naar andere hiërarchisch lager functionerende bestuurseenheden. Decentralisatie houdt dus in, dat politieke en beleidsverantwoordelijkheden naar lagere organen worden overgeheveld. Zonder nader op de betekenis van dit beginsel in te gaan kan ik niet nalaten op te merken, dat een bestuursvorm gebaseerd op dit beginsel, een bestuursvorm is welke tegelijkertijd als centraal element in zich herbergt het beginsel **AUTONOMIE**, hetgeen betekent regelen en bestuur van de eigen huishouding.

In verband met het voorgaande wil ik in het kader van de bestuurlijke organisatie ten aanzien van een te vestigen bestuursmodel in Suriname m.b.t. mijn conceptie over de bestuurlijke organisatie volstaan met het volgende op te merken.

Ik sta voor een bestuursmodel te vestigen waarbij sprake is van **DECONCENTRATIE VAN HET AMBTELIJK APPARAAT IN DE BEGINFASE GECOMBINEERD MET EEN BESCHIEDEN VORM VAN DECENTRALISATIE VAN BESTUURSBEVOEGDHEID (BIJ DE DISTRICTS-COMMISSARIS) ONDER CONTROLE VAN EEN SPECIAAL DAARTOE INGESTELD AUTHORITY**.

Deze vorm dient gedurende een bepaalde periode op zijn deugdelijkheid te worden getoetst.

Bij een gunstig resultaat kan de decentralisatie van bestuursbevoegdheid worden uitgebreid tot bestuursorganen binnen het district.

PILOT PROJECT IN PROEF- GEBIED

(Voor lagere bestuurseenheden)

Om de participatie in Suriname een kans van slagen te geven is het mijnsinziens noodzakelijk deze institutie door middel van een pilot project te introduceren. Hiertoe moet een proefgebied worden aangewezen alwaar met **PARTICIPATIE (inspraak/consultatie/controle)** moet worden geëxperimenteerd. Het nut van zo een pilot project als voorloper van een in Suriname te vestigen participatiedemocratie is gelegen in het feit, dat het mogelijk wordt aan de hand van ervaringen opgedaan bij het experiment, steeds meer gebieden bij de introductie te betrekken. M.a.w. de opgedane ervaringen kunnen waar gelijksoortige situaties in nieuwe gebieden als in de proefgebieden zich voordoen, als richtlijn gelden.

Ook is t.a.v. knelpunten die in de proefgebieden zijn aangetroffen in nieuwe gebieden met soortgelijk problematiek als de proefgebieden organisatorische preventie mogelijk.

Verder behoeft een proefgebied niet noodzakelijkerwijs het gehele grondgebied van een district te betrekken. Het is ook mogelijk een deel van bijvoorbeeld een groot district als proefgebied aan te wijzen. Wel moeten bij de keuze van een proefgebied met twee zaken rekening worden gehouden, te weten:

— in het proefgebied mag niet één specifieke problematiek zodanig overheersen dat de andere zaken in de schaduw verdwijnen;

— en moet b.v. door grenswijziging of herindeling der districten in het proefgebied geen grote sociaal-geografische veranderingen verwachtbaar zijn.

Nu ik het gehad heb over een pilotproject en het nut ervan voor het vestigen van een participatiedemocratie voor geheel Suriname, is het zeker een vereiste om aan te geven hoe ik in mijn conceptie de participatie als model geïntroduceerd zag in een proefgebied.

Ik zal dit doen aan de hand van een beeldschets van een in mijn visie geordend participatie model.

Alvorens daartoe over te gaan moet ik nog het volgende opmerken. In de beeldschets laat ik het accent vallen op één der permanente elementen van de participatie namelijk de **MAATSCHAPPELIJKE INSPRAAK** of te wel een consultatie (het raadplegen van de bevolking).

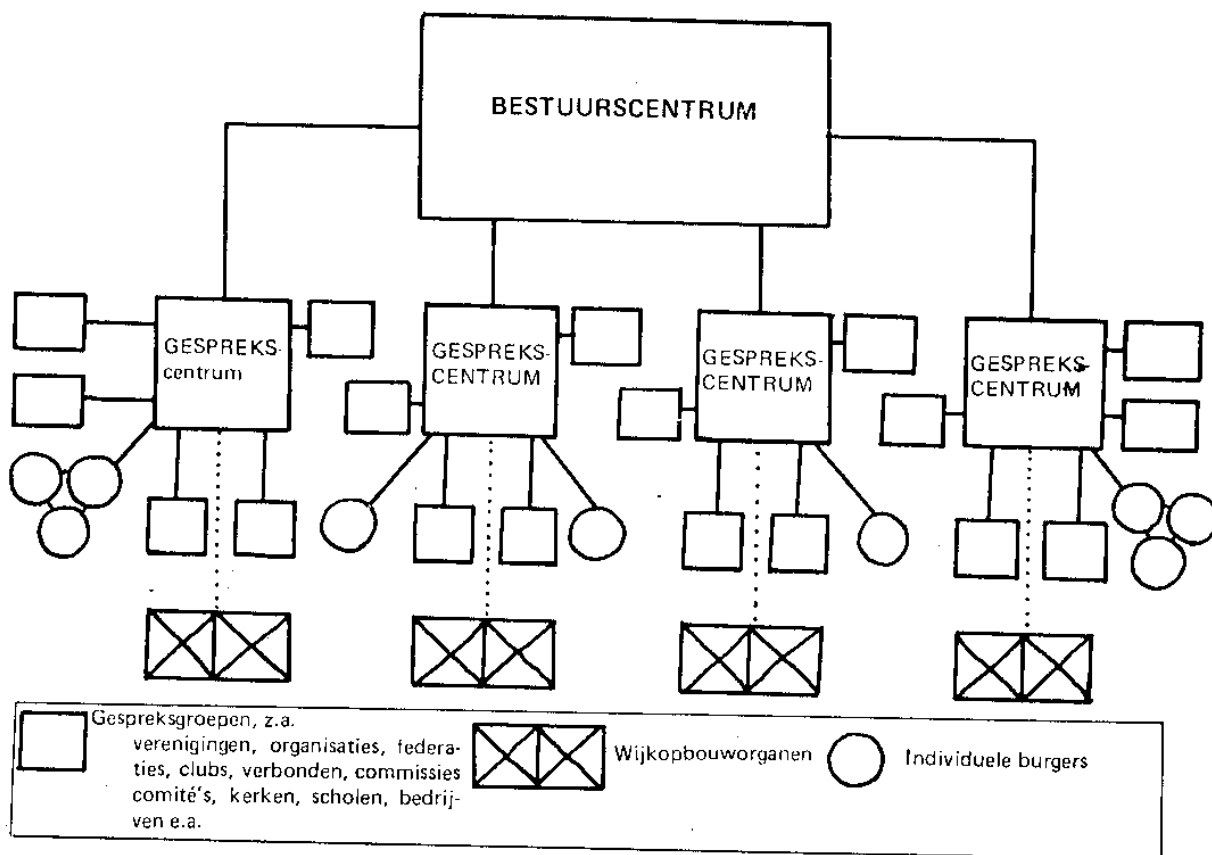
Wat de elementen waaruit participatie bestaat betreft, is de inspraak of consultatie één der basisvoorwaarde voor het vestigen van een waarachtige democratie.

Hierbij moet direct worden opgemerkt, dat inspraak niet betekent dat bestuursverantwoordelijkheden overgaan naar degenen die inspreken.

Door middel van een goede inspraak, zal verder een verbetering worden gebracht in de relatie bestuur bestuurd, waardoor het mogelijk wordt, door een beter begrip en wederzijdse informatie, de afstand tussen deze twee belangrijke groepen in het maatschappelijk krachtenveld te verkleinen.

Het door mij te bespreken model is op een speciale wijze ingedeeld omdat ik van oordeel ben, dat het in de eerste plaats moet voorzien in een geordende inspraak.

Wat ik hiermede bedoel is dat de inspraak voor iedereen doorzichtig moet zijn, hierdoor zal het mogelijk zijn voor de individuele burger, de groep of beweging, kortom voor elke organisatievorm van burgers, om precies te weten hoe een actie tot contact met het bestuur kan worden gekanaliseerd.

GEORDENDE INSpraak (CONSULTATIE) COORDINATIE MODEL

Ik heb gekozen voor een getrappt inspraak (consultatie) model, waarbij de burger (individueel of in groepsverband) via een GESPREKSCENTRUM met het bestuur in contact staat. Dit gesprekscentrum is de kanalisator voor de inspraak.

Dit betekent tegelijkertijd dat de consultatie door middel van dit centrum gestalte krijgt.

Dit getrappt inspraak/consultatie systeem moet niet vertaald worden als een mogelijkheid om de bestaande afstand tussen bestuur en bestuurden te bewaren, integendeel.

Het door mij gekozen model met een getrapte inspraak/consultatie biedt betere perspectieven in de door mij zo belangrijk geachte leerperiode.

Een leerperiode, omdat het bestuur noch de burgerij getraind is om rechtstreeks bestuurlijke aangelegenheden met elkaar naar een oplossing toe te bespreken.

Het zou meer verwarrend dan probleem-oplossend werken, indien reeds bij de introductie van de participatie tot rechtstreekse (wederzijdse) consultatie zou worden overgegaan.

In dit verband moet het gesprekscentrum gezien worden als de bestuurlijke

sprekbus van de burgerij van waaruit o.m. gekwalificeerde adviezen aan het bestuurscentrum worden gegeven. De verschillende gesprekscentra fungeren volgens het model als consultatie platforms t.b.v. de inwoners van de verschillende rayons (onderverdeeld in wijken).

Indien aangelegenheden aan de orde zijn, die de burgers van verschillende rayons aangaan en gemeenschappelijk dienen te worden opgelost, geschiedt dit binnen een overlegplatform, dat gezien moet worden als de gemeenschappelijke vergadering van (vertegenwoordigers van) de respectieve gesprekscentra.

Het voorgaande geeft mij wellicht ten overvloede aanleiding twee zaken vast te stellen:

- a. dat het gesprekscentrum o.m. van uit het bestuur zal worden bemand door één of meer functionarissen met bepaalde bevoegdheden (bestuursdienst en burger apparaat), één of meer vertegenwoordigers van de georganiseerde burgerij;
- b. dat 3 fora, m.n. DE INDIVIDUELE BURGERIJ (INDIVIDUEEL of in groepsverband), GESPREKSCENTRA en OVERLEGPLAT-

FORM de structuur aangeven van de participatie volgens het behandelde model.

Onmiskenbaar zal het functioneren van het wijkopbouw orgaan binnen een rayon, als onderdeel van het model, zeker een completerende werking in de sfeer van de participatie kunnen hebben.

Met een wijkopbouw orgaan bedoel ik een organisatie van en voor wijkbewoners en belangengroepen uit de wijk.

Een organisatie, die activiteiten van de wijkbewoners stimuleert, coördineert, ondersteunt en in zekere mate helpt beschermen.

De wijze van samenstelling van het bestuur van zo een wijkorgaan is en blijft een aangelegenheid van de wijk zelf. Dat dit orgaan geen dubbele is van het gesprekscentrum blijkt uit het verschil in functie van beide organen.

Bij het wijkopbouw orgaan staat de BELANGENBEHARTIGING van de buurtbewoners centraal, terwijl het gesprekscentrum het orgaan is waarbinnen de verschillende deelnemers, z.a. burgers, ambtenaren e.d., problemen bespreken, de VERSCHILLENDE BELANGEN AFWEGEN en die in bestuurlijke zin door middel van

gekwalificeerde adviezen doorgeleiden naar het bestuurscentrum.

Ik geloof dat het goed is op te merken, dat bij het introduceren van een nieuwe democratie de door mij voorgestane stapvoetsgewijze methode, van een proefgebied (zie model) uiteindelijk de beste garanties biedt voor het vestigen van een participatiedemocratie die uiteindelijk moet leiden naar een participatie/representatieve democratie voor geheel Suriname.

Het stapvoetsprincipe is te verkiezen boven de paniekmethode, die een rigoreuze introductie veronderstelt, welke te veel risico's in zich draagt.

Het is begrijpelijk, dat een model dat afwijkt van één dat in het gegroeide rechtsgevoel is geworteld, bij een rigoreuze introductie een minimale kans van slagen heeft.

Eveneens kunnen bij de stapvoetsmethode gemaakte fouten met de minst mogelijke schade aan het geheel worden gecorrigeerd.

Tot slot moet nog worden opgemerkt dat door de gekozen wijze van bestuurlijke organisatie bij de lagere bestuursseenheden, het bestuur beter bereikbaar, werkbaar en herkenbaar wordt voor de burger. Hierdoor wordt ook de afstand tussen bestuur en bestuurden verkleind, het bestuursapparaat publiekgericht gemaakt en de participatie van de burger aangewakkerd. Eveneens wordt de mogelijkheid geschapen het bestuur effectiever te maken. Dit voor wat het proefgebied betreft. Door de werking van de participatie in het proefgebied wordt een opening gemaakt naar de participatie/representatieve democratie voor geheel Suriname.

CONCLUDERENDE OPMERKINGEN

Aan het slot van dit artikel ga ik ertoe over enkele concluderende opmerkingen te maken. Hierbij beperk ik mij tot de hoofdlijnen van mijn betoog.

PUBLIEKGERICHTHEID

- bestaat de mentaliteit van openheid en informatie naar de burger er niet of onvoldoende, dan zal dit zeker leiden tot wederzijds onbegrip. Bestaat die mentaliteit er echter wel, dan is de belangrijke barriere weggenomen die het aangaan van en vertrouwen in het bestuur tegengaat;

- optimale communicatie met de burger wordt niet slechts bereikt door het verstrekken van juiste informatie, maar vooral door het bestuur doorzichtig te maken.

PARTICIPATIE

- het gekozen hebben voor raadplegen van de burger bij het oplossen van lokale problemen (z.a. in wijken en buurten) door middel van volkscomité's en districtsraden, is indien deze structuren goed functioneren als overlegstructuren een keuze ten gunste van participatie democratie.

INSPRAAK

- inspraak is alleen mogelijk wanneer zowel het bestuur als het publiek weet waar het om gaat en door oefening en inzicht een mentaliteit voor gemeenschappelijke verantwoordelijkheid en samenspraak heeft ontwikkeld;
- de sterke binding tussen participatie democratie, waarbij het samenspel tussen burger en bestuur centraal staat en inspraak ligt hierin, dat inspraak zin heeft als er op een bereikbare afstand een beslissingsorgaan aanwezig is, dat direct aanspreekbaar is en ter verantwoording kan worden geroepen (Districts-Commissaris).

CENTRALISATIE

In de nieuwe visie dient absolute centralisatie als bestuursmodel te worden verworpen. Hoe ondemocratisch zou de democratie zijn als participatie wordt erkend doch binnen het (centralistisch) systeem raadpleging van het volk bij het besturen, niet centraal stelt.

DECENTRALISATIE

Het te introduceren bestuursmodel moet uiteindelijk uitmonden in deconcentratie van het ambtelijk apparaat in samenhang met een beperkte vorm voor decentralisatie van bestuurlijke bevoegdheid (met de Districts-Commissaris als het centrale coördinatie punt).

PILOT-PROJECT

Vooreerst moet een participatieproces, waarbij inspraak/consultatie en controle centraal staan, opgang worden gezet.

WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Nagegaan moet worden of de burger geïnteresseerd is, het vermogen heeft en de wil of onwil aanwezig is, om en hoe te participeren. De allergie voor wetenschappelijk onderzoek moet doorbroken worden. Zo'n onderzoek, hoe eenvoudig ook opgezet, is een basisvoorwaarde om te komen tot een volledig aangepast nieuw democratisch bestuursmodel.

BURO DECENTRALISATIE

Er dient een instantie te zijn van waaruit ondermeer de gebundelde deskundigheid op het gebied van bestuurlijke maatschappelijke organisatie wordt gecoördineerd en wetenschappelijk onderzoek t.b.v. de bestuurlijke organisatie wordt voorbereid en gepleegd. Voorts verdient het aanbeveling dat onder medebegeleiding en coördinatie van deze instantie in het kader van de participatie gedachte een pilot-project wordt geïntroduceerd.

